

Çocuk ve Ergen Odağında Cinsel Haklar Podcast Serisi

Çocuk ve Ergen Odağında Cinsel Haklar #3

Kapsamlı Cinsellik Eğitimi Korur mu?

Hazırlayan ve sunan: Nurgül Özz (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Çocuk ve Gençlik Çalışmaları Sorumlusu)

Konuk: Rayka Kumru / Seksolog ve Cinsellik Eğitmeni

Nurgül Özz (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği): Herkese merhaba. Çocuk ve genç (12-20 yaş) için, 'cinsel haklar' konu olan podcastlerimizin (program veya canlı yayın) 3. bölümü var şimdi, hoş geldiniz. Bu bölümde seksolog ve cinsellik eğitmeni Rayka Kumru ile cinsellik eğitimi hakkında konuşacağız. Rayka, seninle beraber bir dernek yayını için buluşmak çok keyifli, hoş geldin. Nasılsın?

Seksolog ve Cinsellik Eğitmeni Rayka Kumru: Hoş bulduk, iyiyim. Sen nasılsın?

Nurgül Özz: Ben de iyiyim teşekkürler; çok mutluyum seninle bir sohbet yapacağımız için...

Rayka Kumru: Ben de mutluyum, sana ve Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'ne davetiniz için çok teşekkür ederim.

Nurgül Özz: Rica ederiz. Seni nereden tanıyoruz? Türkiye'de cinsellik hakkında çalışıyorsun, işlerini takip ediyor ve seviyoruz. İki tane internet siten var, adı 'Tabukamu' ve 'Regl Hikayeleri'. Şimdi üçüncüsünü yaptın, adı "seks pozitif ebeveynlik". Bizim için, şimdi kendin hakkında birazcık bahseder misin?

Rayka Kumru: Çok güzel anlattın sen. Ben, seksolog ve cinsellik eğitmeni olmak için eğitim aldım. İlk zaman sadece cinsellik hakkında eğitmen oldum sonra danışmanlık yapmaya başladım. Şimdi iletişim hakkında çalışmalarına devam ediyorum. Sen biraz önce söyledin, 3 internet sitesini bu yüzden kurdum/düzenledim. Eğitmenlik için bazen devam ediyorum, ama şimdi iletişim ve danışmanlık konusunda çalışmaya devam ediyorum. Ben de sizin yaptığınız işleri çok çok severek takip ediyorum. Sizin derneğe (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği) üye oldum fakat diğer üyeler gibi, aktif görev alamıyorum. Ama sizinle beraber olmak beni çok mutlu etti, iyi ki varsınız, iyi ki dernek kurdunuz, iyi ki yaptığınız her şeyi yapıyorsunuz.

Nurgül Özz: Çok teşekkürler, çok mutlu olduk, söylediklerin için. Bugün cinsellik eğitimi hakkında konuşacağız, ama önce, bazı kelimeler anlamı hakkında konuşarak başlayalım istiyorum. 'Seks pozitiflik' nedir biraz konuşalım istedim, çünkü bizim dernek için değerli bir kavram. "Cinsellik nedir?" , belki cinsellik kavramını da özetleyebiliriz. Cinsellik konusu kimleri ilgilendirir ve hayatın hangi bölümünde cinsellik vardır? Çünkü biraz sonra başka bir soruyla devam etmek istiyorum; cinsellik dediğimiz zaman, çocukları çok düşünmüyoruz. Cinsellik hayat içinde bir bölüme ait gibi, o yüzden hem cinsellik, hem de cinsellik pozitif/negatiflik ne demek, birazcık bunlardan bahsedebiliriz (anlatabiliriz).

Rayka Kumru: Tabi, önce cinselliği anlatmak/açıklamak lazım, sonra 'seks pozitif' nedir anlatmak daha kolay olur. Cinsellik -Türkçede bu konuda belki çok farklı kelimeler

kullanmaya alışık olmadığımız için mi bilmiyorum- hep ergenlikle (kız çocukları için regl olduktan sonra gibi) başlar gibi düşünülüyor veya cinsel aktivite (seks gibi) ya da daha özel olarak cinsel birleşmeyle aynı anlamdaymış gibi kullanılan bir kelime. Cinsellik nedir, insanın doğduğundan öldüğü zamana kadar geçen süredeki varlığının ve oluşunun bir parçası. Seks pozitiflik de, varoluşun ve oluşun bir parçası olan o cinselliğin her insanın hayatında, varlığında, kendini ifade edişinde, aynı şeye benzemeyebileceğinin farkındalığı ve bunun esasında kabulü demek, - kabulü demek çok hoşuma gitmiyor çünkü birinin varlığı başkasının kabulüne bağlı değil - fakat bunun farkındalığı diyebiliriz. Örnek, Ayşe de cinsel bir varlık Deniz de cinsel bir varlık. Ama Deniz cinselliğini ifade etmemeyi seçiyor olabilir. Ayşe belli kişilerle ilişki yaşıyor olabilir, belli davranışları seçiyor olabilir gibi... Bu ya da kendini farklı şekillerde ifade ediyor olabilir Deniz'den. Bütün bu çeşitliliğin aslında, insan çeşitliliğinin bir parçası olduğunun farkındalığı diye özetleyebiliriz. Tabi bu böyle anlatınca çok okey (tamam). Tamam, insanlar çeşitlidir, o zaman ben seks pozitifim gibi bir algıya (anlamak) da sebep verebiliyor. Ben seks pozitifliği bir süreç olarak değerlendiriyorum, dolayısı ile seks pozitiflik böyle pıt diye (hemen) olunan bir şey değil, seks pozitif insanlar da - kendi adıma konuşayım - sürekli kendimizi sınamamız (kontrol etmemiz) gerektiğini düşünüyorum, zamanla olan bir şey ve sürekli olmaya devam etmek için emek verilmesi gereken bir şey.

Nurgül Özz: Ben daha çok şöyle düşünüyorum, cinsellik eşittir utanç, korku, kaygı gibi duygular. Özellikle Türkiye'de ama tabi dünyanın pek çok yerinde de olabilir. Türkiye'de cinsellik, utanç duygusuyla çok yan yana giden bir kavram. Aslında seks pozitif dediğimizde, biraz da utançtan ayrı tutmalı, daha olumlu duygularla da ifade etmeliyiz. Zihnimizde, bedenimizde, ruhumuzda daha olumlu duyguların da canlanabildiği bir algı (anlam); dediğin gibi o da birden seks pozitif olunmuyor, o gerçekten de bir süreç yani aslında pek çok farklı şeyden etkilenen bir süreç.

Rayka Kumru: Dünya yakın tarihi ile seks negatif bir dünya. Önceden böyle değildi. İnsanlar bunu bu duruma getirdi, sistemler bunu bu duruma getirdi. Dolayısıyla hele ki; bizim (Türkiye) gibi daha muhafazakar, daha konservatif, daha ataerkil, daha patriarkal

toplumlarda (patriarkal olmayan bir toplum yok bence) üstümüze daha fazla yük biniyor tabi. Seks pozitif olmak için ayıklamamız gereken daha fazla çakıl taşı var (daha fazla mücadele etmemiz lazım).

Kesinlikle.

Rayka Kumru: Dolayısıyla bir iş bu.

Nurgül Özz: Evet. Aslında başta söylediğin gibi, cinsellik deyince daha çok davranışla ilgili yani cinsel birleşme olarak düşünüyoruz. Şimdi soracağım soru da biraz onunla ilgili galiba. Konumuz biraz cinsel istismarla da (taciz, tecavüz gibi) ilgili bir konu olduğu için, biz dernek olarak cinsel istismar konuşmaya genelde çocuk algısıyla (anlamı) başlıyoruz. Önce bir çocuk algımızı, çocuk denince ne anlıyoruz, bunları konuşarak başlamak önemli. Türkiye’de de çocuk ve cinsellik kavramları çok yan yana getiremediğimiz ve genelde de çocukların cinselliğinin yok sayıldığı (kabul edildiği) ya da cinselliğin olmadığı düşüncesi ile beraber ilerliyor. Sen nasıl görüyorsun çocuk algısını? Sence bu çocuklar ve cinselliği yan yana getirememek, cinsellik algısıyla mı çocuk algısıyla mı veya her ikisiyle de ilgili mi?

Rayka Kumru: Her ikisiyle ilgili olabilir, ama bence sınır algısıyla ilgili. Daha bile temeline inerse çocuk-yetişkin ve özellikle çocuk -ebeveyn arasında bir sınırsız olma söz konusu. Çocuk benden çıktı, çocuk bizim hücremizden (bedenimizden) geldi, o çocuk benim bir uzantım, onunla benim aramda bir sınır yok, diyor aile bu yüzden sınırsızlık oluyor. Şimdi aramda sınır olmayan bir şey var mı bu hayatta? Hayır, partnerinle aranda bir sınır var, arkadaşlarınla bir sınır var, ama çocuğunla neden bir sınır yok aranda? Bu da otomatik olarak çocuğun bence bir birey olarak görülmemesi yüzünden. Evet, onun bir canlı olduğunu, benden ayrı şekilde nefes alıp veren, yemek yiyen, ihtiyaçları olan bir canlı olduğunu belki görebiliyorum. Ama çok da benden ayrı değil, benim onun üstünde bir hakkım var gibi bir algıya sebep verdiğini düşünüyorum. Bu da otomatik olarak, o

çocuğun bir cinsel bir varlık olup olmadığına dair algıları, ikincisi, cinsel varlıksa bile nasıl bir cinsel varlık olması gerektiğine dair birtakım düşünceleri ve tutumları ortaya koyuyor ebeveynlerde, ya da yetişkinlerde diyelim. Her ebeveyn de böyle olmak zorunda değil. Dolayısıyla aramda sınır yoksa ve o çocuk senin bir uzantıysa, bu sefer ne oluyor? Senin bütün cinsellik algılarının, bütün tutumların, bütün düşüncelerin otomatik olarak o çocuğu da kapsamaya başlıyor, ya da o çocuğu da içine çekmeye başlıyor. Benim hep ebeveynlerle çalışırken bahsettiğim (anlattığım) bir konu var, bütün eğitimlere ve seminerlere birkaç soruyla başlıyorum ve cevaplamalarını istemiyorum. Sadece düşünmelerini istiyorum. Çok basit sorular aslında ama, cevapları tabii kompleks (karışık). Küçükken bedenimle ilgili neler duydum (öğrendim)? Küçükken oynadığım oyuncaklarla ilgili ne hatırlıyorum? Okuduğum kitaplarla ilgili ne hatırlıyorum? Vücudumla ilgili ne hatırlıyorum? Vücudumla ilgili neler biliyordum küçükken? gibi ve bu çalışmayı yaparken çoğunlukla birçok ebeveynin gözlerinin dolduğu, bir kısmının sonra konuşmaya başlarken zorlandığına şahit oluyorum. Çünkü esasında durup biraz sorguladığınız zaman, aslında belki dilimizde çok otomatikleşen, işte "yavrum üstüne bir şey giy, bak çok ayıp" dediğimiz şeyin, oturup belki çok fazla sorgulayacak bir zamanımız olmuyor. Çocukla arada böyle bir sınırsızlık hali, alevi daha çok körükleyen bir şey, yani bize aktarılmış olan, çoğunlukla seks negatif olan ve belki birey olarak inanmadığımız şeylerin otomatik olarak o çocuğa aktarılmasına da bence sebep veriyor. Bunun tek sebebi çocuğun birey olarak görülmemesi mi? Hayır, bunun aynı zamanda sebebi bizim cinselliğe dair konuşup tartışabileceğimiz çok güvenli alanların olmayışı, bu konuları konuşmaya dilimizin alışık olmaması, bazen kelimelerimizin bile olmaması. Kelime var aslında ama biz onu kullanmıyoruz, bizde öyle bir kelime yok gibi hissediyoruz

Nurgül Özz: O sınırları daha farklı şekilde çiziyor bazı zamanlarda ebeveynler.

Şöyle sınır çizmek gibi, cinsellik hakkında konuşmamak, cinsellik içerikli bir yayın (TV/bilgisayar) görüldüğünde hemen kanalı değiştirmek, ekranı kapatmak gibi...

Sınır çizmek cinselliği konuşmamak olarak var. Belki o da bir çeşit sınır. Elbette çocuklar da çocukların da cinselliği var, cinsel gelişimi var. Tam da o noktada kapsamlı cinsellik eğitimi dediğimiz şeyden bahsedeceğiz (anlatacağız) aslında...

Rayka Kumru: Biraz önce söylediğin şey çok hoşuma gitti, bazı insanlar da kendilerince belki bir sınır çiziyor, şu da tartışılabilir bence, bir şeyi konuşmamak bir sınır çekmek midir acaba? Yoksa onu boşluğa ve bir bilinmezliğin içine mi göndermektir (yokmuş gibi davranmak)? Hani kum üstüne sınır (çizgi) çizersin, ama ilerisini görürsün. Ne var bu tarafında? Şu tarafında ne var? O sınır niye orada var? Sınırları çektikten sonra bir farkındalık getirir bence o sınır çekme durumu. Ama bir şeyi yasak yaptığın zaman, kanalı değiştirdiğin zaman, bir şey konuşmadığın zaman aslında bence sınır çekmiyorsun. Onu daha da bir bilinmezliğe itiyorsun. Burada zaten hemfikir (aynı düşünce) olduğumuzu düşünüyorum ama dinleyen/okuyan ebeveynler için söylemek istiyorum; benim cinselliğe bakış açım göre cinselliğin konuşulmaması realisttik (gerçek) değil, konuşmuyorsan niye konuşmadığını anlatmak önemlidir. "Ben şu anda bunu konuşamıyorum, çünkü ben de buna alışık değilim, ama deniyorum." Bu bile çok değerli bir mesaj. Ya da "kanalı (TV) değiştirdim ama ne bileyim, sen yanımdasın belki rahatsız olursun diye düşündüm" ki; o aslında ben rahatsız oldum demek ama. O da ayrı konu, ama bir şey yani, bir iletişim. Sıfır iletişim bence bu konuda bir çocuğa yapılabilecek en kötü şeylerden bir tanesi, çünkü boşluğa atıyorsun demek.

Nurgül Özz: Yani onu boşluğa göndermek ve o alanı (konuyu) kapatmak. Aslında bu bahsettiklerin (söylediklerin) aile içindeki cinsel eğitim, cinsellik eğitimi ile ilişkili sanıyorum. Kapsamlı cinsellik eğitimi dediğimiz şey, sen birazdan bahsedeceksin, daha formal (yerinde) eğitim ortamları için kullanılan bir kavram. Ama cinsellik eğitimi aslında ailede başlar, elbette ebeveynlerden kim çocuğa bakım veriyorsa, onun yaptığı bir eğitim. Tam da buradan başlayabiliriz bence, kapsamlı cinsellik eğitimi nasıl tanımlıyorsun (anlatırsın)? Türkiye'de çok da böyle kullanılmıyor bu kelime, cinsellik eğitimi de pek denilmiyor. Daha çok uygulamalarda ya da örneklerde mahremiyet eğitimi deniliyor. Biyoloji dersleri üzerinden beden gibi, böyle farklı kullanımlar var. Dünyada da sanıyorum daha farklı çeşit kültürel kullanımlar var. Ama niye özellikle kapsamlı cinsellik eğitimi diyoruz? Oradaki 'kapsamlı' kelimesi ne anlama geliyor? Ne ifade ediyor?

Rayka Kumru: Türkiye’de kapsamlı cinsellik eğitimi daha yeni yeni belki kullanılmaya başlandı. Ama dediğin gibi örneklerde, birçok insanın görmüş olduğu tanımlar, genellikle sınırlar eğitimi, mahremiyet eğitimi denildiğini gördüm. Sınırlar eğitimi, mahremiyet eğitimi, biyoloji bile ya da sağlık bile çoğunlukla hep bir “deficit based model” deniliyor buna. Hep bir olumsuzluğu gidermeye yönelik, yani temelinde yine bir olumsuz sonucu giderme... Mahremiyet eğitimi deyince benim aklıma ne geliyor? Çocuğumu cinsel istismardan (taciz/tecavüz gibi) nasıl korurum eğitimi geliyor mesela. Sağlık eğitimi deyince enfeksiyonlardan (hastalıklardan) korunma, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi ya da aile planlaması geliyor. Otomatik olarak aslında, eminim hani içeriği çok daha zengin olan eğitimler de vardır, kimseye de haksızlık etmek istemem, fakat bir şey de söylediğimizin de ben önemli olduğunu düşünüyorum. Evet, zamanında kabul edilmediği için kapsamlı cinsellik eğitimine üreme sağlığı dedim mi? Evet, dedim. Ama içinde ben ne istiyorsam onu yaptım. Bunun için yapılıyorsa bu, yolunuz açık olsun, ama öteki türlü, özellikle son 5 yıldır çok çoğaldığını gözlemlediğim bu mahremiyet eğitimlerinin faydadan çok zarar verdiği inaniyorum. Bu eğitimleri bu konuda eğitimli uzmanlar mı veriyor? İkincisi bir çocuğa senin de biraz önce bahsettiğin gibi cinsel istismar kavramını anlatabilmek ya da mahremiyet kavramını kişisel alan kavramını anlatabilmek ya da çocuğu koruyabilmek için ilk başta onu güçlendirmemiz gerekiyor. Cinsellikten bahsetmeden cinsel istismarı kesinlikle anlatamayız bir çocuğa, anlattığımızı zannederiz, içimizi rahatlatırız. Kapsamlı dediğimiz zaman, bir konuyu ele aldığın zaman bu cinsel istismar dahi olsa aile planlaması dahi olsa enfeksiyonlar (hastalıklar) dahi olsa bunların insanın genel varoluşu ve deneyimleri ve cinselliğinden bağımsız minik olumsuzluklar öbekleri olarak değil, insan varlığını destekleyen insanın kendi deneyimlerini destekleyen ve umarız ki olumlu deneyimlere ya da olumlu hislere sebep verebilecek şekilde ele almakla alakalı, bu konunun kapsamlılığı ile ilgili bir de kapsamlı deyince dilinde dediğin mesajlarda kapsadığı konularda gerçekten kimlere hitap ediyorsun kısmı da var. Örneğin youtube’da, Türkçe çekilen cinsellik içeriklerini, bazen merak edip izliyorum ve şunu çok görüyorum: İlk cinsel ilişki ile ilgili gelen bütün soruların otomatik olarak bir penis sahibi ve vajina sahibi iki insan arasında yaşanacak bir

cinsel birleşme olduğu algısı var. Soruya otomatik olarak böyle cevap veriyor cevap veren kişi. Şimdi ben ne yaptım? Bir, zaten dünyada vajina penis birleşmesi yaşamamış ya da yaşamak istemeyen ya da varoluşu yönelimi kimliği ilgi alanları... Sebebi her ne ise. Bunu deneyimlemeyecek ya da deneyimlememiş bütün insanları dışarıda bıraktım. Eğitim modelleri spesifik olarak bu konuları ya da kendini bu şekilde tanımlayan kişileri (LGBTİ+: lezbiyen, gey, biseksüel, transgender, intersex ve +) kapsamadığı için bilgi onlara ulaşmıyor. Otomatik olarak bir bariyer (sınır/engel) çekilmiş oluyor. Dolayısıyla konuya dönecek olursak, Kapsamlı derken cinsiyet kimliği çeşitlilikleri, cinsel yönelim çeşitlilikleri, cinsel aktivite çeşitlilikleri, cinsel olarak aktif olma ya da olmama hallerinin çeşitlilikleri gibi birçok farklı oluş ve varoluş ve deneyimi kapsıyor. Bunun haricinde bence, çok dünyada eksikliğini çektiğimiz bir konu ve benim de çok eksikliğini çektiğim bir konu: Sakatlık ve engellilik, üstüne de bir kapsayıcılık yani mastürbasyondan bahsediyorsun ve elle mastürbasyon diyorsan ki; eminim geçmişte ben de bu çukura düşmüşümdür. E herkesin kendini uyarmak (seks anlamında) için kullanabileceği bir eli olmayabilir ya da elini o şekilde kullanamıyor olabilir. Dolayısıyla bütün bu varoluş biçimlerini kapsamak adına en azından kendini zorlayan bir sistemden bahsediyoruz.

Nurgül Özz: Yani hem kapsamlı hem de kapsayıcı aslında, yani tüm varoluşları kapsayıcı. Engelli örneğini verdiğinde aile modelleri de geldi aklıma.

Rayka Kumru: Kesinlikle ve hep şu söyleniyor: Ama biz hiç bir zaman iki tane erkek yani iki babalı bir aile görmüyoruz ki Türkiye’de. Bu, çocukların kafasını karıştırmayacak mı? Olay sadece iki babalı aile, iki anneli aile meselesi değil. Türkiye’de farz et ki; tamam cinsel yönelimi hiç kapsamayacağım. Diyelim ki cinsel yönelim çeşitliliği hiç kapsamayacağım. Türkiye’de anneannesi dedesi tarafından büyütülen çocuklar var, halası amcası tarafından büyütülen çocuklar var. Solo ebeveynler tarafından büyütülen, yetiştirilen ya da öyle bir aileye sahip olan çocuklar var, yetimhanede büyüyen çocuklar var, evlatlık deneyimi olan çocuklar var. Yine çok çeşitli bir sistemden bahsediyorsun. Ben genellikle anlatıyorum zaten Kanada’da anlatmak zorundasın. Bence her yerde anlatılabilir. Bu, çocuğun kafasını karıştıran bir şey değil. Bu, genelde yetişkinin kafasını

kariştiran bir Şey. Bu yüzden çocuğun da kafasının karişacağı zannediliyor, birçok konuda olduğu gibi. Tam tersi; madem biz çocukları vizyon sahibi bytmek istiyoruz, umuyorum, yetiştikleri kültürden, kültürün sahip olduğu etik değerlerden daha fazla etik değerlere sahip olsunlar istiyoruz... Çevrelerinde birbirine açık olan iki erkek görecekler, belki onlar bir oğlandır, büyüdüklerinde bir erkeğe açık olacaklar. Şöyle bir algı seziyorum ben hep insanlarda, benim çocuğum gey değilse ben ona geyliğin ne demek olduğuna dair bir Şey söylemek zorunda değilim ya da sylememeliyim, gerek yoktur, ya da oğlan çocuğum var o zaman ona reglin ne demek olduğunu anlatmamalıyım çünkü o regl olmayacak. Çocukları da kendi deneyimleri ve olduklarını sandığımız Şey her ne ise buna yönelik bir kutuya koyup sadece kendileri ile ilgili bilgi verme gibi bir huyumuz var bence. Hlbuki ne kadar çeşitli bilgiye erişirse ocuk o kadar gerçekçi bilgiye erişmiş oluyor ve daha iyi bir insan olma ihtimali artıyor bence. Homofobik (LGBTİ+ insan düşmanlığı) olma ihtimali azalıyor, transfobik (trans insan düşmanlığı) olma ihtimali azalıyor, beraber okula gittiği insanların vücutlarının nasıl çalıştığını anlıyor, etrafta dolanan saçma sapan mistikleştirilen (hikaye gibi olan) bilgiye inanmamaya başlıyor.

Nurgül zz: Kapsamlı cinsellik eğitimi sadece koruyucu özelliği olan bir eğitim ya da sadece koruma üzerinden belli riskler var. Bu risklerden korunsun gibi yaklaşmamalıyız (düşünmemeliyiz), aynı zamanda güçlendirici ve bilginin hak olduğu bir alan (bölüm), o yüzden kapsamlı cinsellik eğitimi haktır, diyoruz. Çünkü kendi bedenini tanımak, bilmek ve aslında haz (zevk) hakkında konuşmak değil mi? Haz (zevk) hakkında konuşmak bu açıdan da bir hak, bilgilenme hakkı ama yine tema (konu) etrafında düşündüğümüzde, daha çok koruyucu taraftan da ben, kapsamlı cinsellik eğitimini konuşmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Biz dernek olarak da bu alanda (konu hakkında) alışıyoruz. Çünkü kapsamlı cinsellik eğitimi, aynı zamanda cinsel şiddeti, istismarı önler. Birleşmiş Milletler evrensel periyodik inceleme toplantısında, Birleşmiş Milletler lkelerinin Türkiye'ye verdiği ocuk haklarının gözetilmesi, çocukların evlilik yoluyla cinsel istismarının engellenmesine yönelik tavsiyelerin arasında yer alıyor kapsamlı cinsellik eğitimi, bu konu hakkında da konuşabilir miyiz? Elbette sadece önleyicilik (engel olmak)

üzerinden değil bu yaptığımız savunuculuk ama nasıl bir önleyici rolü var? Şiddeti, istismarı ve hatta biraz bir sonraki soruda açarız ama evlilik yoluyla istismarın önlenmesinde nasıl bir rolü var?

Rayka Kumru: Bu çok önemli bir konu, ilk aşamadan başlayalım en en küçük yaş grubundan başlayalım. Dünyanın birçok farklı ülkesinden toplanan bilgiler şunu gösteriyor: Çocuk istismar eden insanların, istismar ettikleri çocuklarda aradıkları birtakım özellikler var. Evet, bu belki ülkeler arasında bazen değişkenlik gösteriyor olabilir fakat bu özelliklerden bir tanesi bu çocuğun vücuduna dair çok fazla farkındalığının olmaması ya da vücuduna dair bir iletişimde bulunamıyor olması. Bizim kapsamlı cinsellik eğitiminde öğrettiğimiz şeylerden bir tanesi, öğretmekten kastım bu arada çok önemli bir konuya değinmedim: Kapsamlı cinsellik eğitimi sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda beceri kazandırmayı da hedefleyen bir eğitim modeli. Bunu da söylemek bence çok faydalı, yani çocuğa şunu söylemek çok yetersiz; özel bölgelerin sana ait biri sana dokunmaya çalışırsa çığlık at, bunu çok görüyorum ben sosyal medyada ve bu çok korkutucu bir şey bence, niye çığlık atıyorum? Niye kimse bana dokunamıyor? O zaman o bölgelerimde sıkıntılı bir şey mi var? Kötü bir şey mi var? Peki ya ben dokunursam ne olur? Bin bir tane soru gelebilir çocuğun aklına. Kapsamlı cinsellik eğitim modelinin en sevdiğim taraflarından biri, çocukları ve gençleri ya da çalıştığı grubu, o diyalogun içine dahil ediyor olması, bol bol soru soruyor olması, onlara soru sorabilecekleri fırsat tanıyor olması ve kendileri adına strateji (plan) geliştiriyor olmaları. Örneğin, küçük yaş grubuyla yaptığımız aktivitelerden (etkinlik) bir tanesi -bunu dinleyen ebeveynler varsa ya da eğitimciler yapabilirler çocuklarıyla- elini kağıda koyuyorsun, çocuk kendi elini kağıda koyuyor ve elini çiziyor, zaten çocukların çok sık yaptığı bir aktivite sanıyorum. Ben anaokulunda çok yapardım. Beş parmağın her birine hayatlarında olan ve güvendikleri bir yetişkinin adını yazmalarını istemek. Çünkü hem kapsamlı cinsellik eğitiminde hem de başına kötü bir şey gelirse güvendiğin bir yetişkine gitmelisin. Tamam, da bu güvenli yetişkin kim? çünkü herkes için anne baba olmayabilir bu, herkesin bir anne babası olmayabilir, onun da annesi babası yanında olmayabilir, e şimdi bakıyorsun o beş parmaktan birine bakkal amca ötekine komşu teyze yazıyorsa

onu en azından oturup tekrar konuşma fırsatı veriyor bu bize çocuklarla. "Sence bakkal amca gerçekten güvenli bir yetişkin mi? Mesela bir konuda desteğe ihtiyacın olsa bakkal amcaya gitmeli misin?" gibi. Konuşmaya fırsat veriyor. Önleyicilik (engellemek) kısmında da, hem bilgi alan hem plan yapan, hem de bunun üstüne çok konuşabilmiş çocukların, kelime pratiği oluyor, kavram pratiği oluyor. Örneğin penis demiş oluyor, vulva demiş oluyor, meme demiş oluyor, vücut demiş oluyor, beden demiş oluyor, sınır demiş oluyor. Dolayısıyla bedeniyle ilgili sınırları ve haklarını biraz bilmiş oluyor. E bu hakları ya da öğrendiği şeylere karşı (zıt) davranan bir insana da tepki verme ihtimali artıyor. Burada yüzde yüz (%100) tepki verir diyemiyoruz çünkü cinsel şiddet öyle bir şey ki yetişkinler bile cinsel şiddet yaşadıklarında bazen donup kalabiliyorlar, bu da çok normal bir tepki yani önleyici özelliği vardır diyoruz, tek çözümdür diyemiyoruz. Kesinlikle bir şey söyleme ihtimali artıyor, o anda bir şey söyleyemese de. Bu ne olabilir? "Hayır, orası benim özel bölgem bana dokunma" ya da "hayır bunu yapamazsın" demesi bile faile (suçlu) otomatik olarak şu mesajı veriyor: Bu çocuk bir, senin ne yaptığının farkında ikincisi, bunun farkındaysa büyük ihtimalle bunu söyleyebileceği biri vardır. Bu konuları evde konuşabildiği ya da okulda konuşabildiği biriler vardır. E çocuk istismarı zaten genel toplumun sandığı gibi böyle çalılıklar arasında (yani gizli bir yer) , çoğunluklu olarak "stranger danger (yabancı tehlike)" dediğimiz yani yabancı insanlar tarafından işlenen suçlar değil, çocuğun tanıdığı biri tarafından çocuğun güvenini kazandıktan sonra o süreçte ya da sonrasında başlayan bir şey olduğu için, suçlunun korkutulması onun o çocuktan uzaklaşmasını sağlıyor. Bu, birinci önleyici kısmı, ikinci kısım belki bizim anladığımız şekliyle önleyici (engellemek) değil fakat çocuğa istismardan sonra ya da o istismar durumundan sonra gelebilecek herhangi bir zararın önlenmesine destek veriyor. Örneğin çocuk o anda bir şey söyleyemedi, korktu fakat ne yapması gerektiğini bildiği için sonrasında gelip bir ebeveyne söyleme ihtimali ya da destek alma ihtimali olabiliyor. Bu da neyi sağlıyor? Çocuğun bir uzmandan destek görmesi, gerekli koruyucu önlemlerin ebeveynler ya da çocuğa bakım veren kişiler tarafından alınmasına destek verebiliyor, yani istismarın tekrarlanmamasına yönelik çalışmaların başlatılmasını sağlıyor, bu ikinci kısmı. Üçüncü kısmı da bence bizim neredeyse hiç konuşmadığımız bir boyutu, erken yaşta sınırlar, beden, ilişkilere dair bilgi öğrenen çocukların yetişkinliklerinde ya da

gençliklerinde kendileri bir ilişki yaşamaya başladıklarında ilişkilerinde onay çerçevesinde bir şeyler deneyimliyor olma ihtimalleri de artıyor. Biz hep istismar olduğu zaman söz konusu çocuklarımız koruma üstüne düşünüyoruz ve tabi ki her ebeveyn çocuğunu korumak ister bir de bunun öteki tarafı da var, genç yaşta bir istismarda bulunan bir arkadaşını ya da partnerini taciz eden, ısrarla takip eden ya da istemediği herhangi bir davranışta bulunan insanlar da birilerinin çocukları. Dolayısıyla hem kendini koruyabilme hem başkalarını koruyabilme adına böyle bir sistemden bahsedebiliriz. Tabi bunun bir de dördüncü boyutu var. o kişiler ileride kendileri ebeveyn olmak isterlerse, kendi çocuklarına da bunu aktarabilecekleri bir ortam yaratıyoruz ki bu bile başlı başına bir koruyucu faktör bence.

Nurgül Özz: Kesinlikle, Seda Hanımla (Akço) geçen yayında biraz akran (yaşları yakın insanlar) cinselliği ve ergen insanların (12-20 yaş) cinsellik, flört hakkı üzerine konuştuğumuzda, o da özellikle vurgulamıştı yani akranlar arasında riskli davranışları. Nedir bu riskler? Cinsellik davranışının kendi getirdiği riskler; gebelik, istenmeyen gebeliklerde cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (hastalıklar)... Aslında bizim bu yasa (kanun) tasarısını konuşmamızın sebebi de biraz gebelik ve doğumla beraber ortaya çıkan problemlerle ilgili bir düzenleme gibi de sunuluyor, belki bu bakış açısıyla da yani sadece cinsel istismar değil ama akran cinsel ya da ergen cinselliğini deneyimlediği noktalarda da önleyici bir rolü elbette var.

Rayka Kumru: Belki şundan bahsetmek de değerli, ergen cinselliğini kabul etmediğin zaman; yasayı mevcut hale göre değil, kafanda belirlediğin bir ideolojik yapıya göre düzenlediğin zaman ne oluyor örnek vereyim. 16 yaşında iki genç sevgili, cinsel ilişki deneyimliyorlar, korunma yöntemlerine bir şekilde erişebiliyorlar, en iyi senaryodan gidelim. Herhangi bir komplikasyon (problem) yaşıyor gençlerden biri, olumsuz bir şey yaşıyor, istismar değil ama, hani diğerinde bir kanama olabilir bir yerinde bir ağrı olabilir ve doktora gidemiyor çünkü doktora giderse yasa (kanun) gereği cinsel ilişkide bulunmaması gerekiyor ya da onun detaylarını henüz bilmiyor, ailesine bir şey söyleyemiyor, destek alamıyor, ortada sıkışıp kalıyor. Aslında biz ergen cinselliğini ve

kapsamlı cinsellik eğitimi konuşmadığımız zaman toplumun ciddi bir bölümünü - Türkiye’de genç nüfus çok fazla - dolayısıyla toplumun çok ciddi bir bölümünü- sağlık hizmetlerine erişim hakkından mahrum bırakıyorsun. Eğitim hakkından mahrum bırakıyorsun aynı zamanda mental (akıl) sağlığını tehlikeye atıyorsun. Bunun ötesinde bazen de canını tehlikeye atmış oluyorsun. Korku hep şu: “bunlar daha genç ne yaptıklarını bilmiyorlar”, “genç cinselliği ya da ergen cinselliği konuşursak herkes gibi sevişmeye başlayacak”, bunun gibi bir korku var. Toplum çökecek (yok olacak) gibi bir korku var. Bu yasaların doğru şekilde, pratikte de uygulandığı, aynı zamanda kapsamlı cinsellik eğitiminin verildiği, Örnekler var bir sürü ülkeden, dolayısıyla olay sanırım şuraya geliyor: Sen halkın vergisini, kapsamlı cinsellik eğitimine mi halkın sağlığına mı aktarmak (vermek) istiyorsun? Yoksa başka şeylere mi aktarmak (vermek) istiyorsun? Olay hep gelip burada bitiyor bence, bu bir öncelik meselesi ve önceliklendirildiği zaman da işe yarayan ve toplum sağlığının çok olumlu etkilendiği bir konu. Kapsamlı cinsellik eğitimi verilen ülkelerde ve toplumlarda ilk cinsel deneyim yaşı yukarı çıkıyor gençler daha geç cinsellik deneyimliyor ve daha az partnerle cinsellik deneyimliyor. Hedefimiz tabi ki de azalsın, bu ideal bir sayıya insan değil, bu şu demek, genç şunu düşünüyor: “Ben bunun ne olduğunu biliyorum ve ben hazır hissetmiyorum” diye düşünebiliyor, kesinlikle hem değerlendirme becerisi kazanıyor hem de karşısındaki insanla bunu iletişibilme becerisi kazanıyor. “Hayır, ben şu an buna hazır hissetmiyorum” diyebiliyor, karşısındaki ona “ama bunu yapmazsan senden ayrılırım” dediği zaman bunun ne demek, olduğunu algılayabilme ihtimali de artıyor. Dolayısıyla artık dinleyenler/okuyanlar belki zaten bu konuya hakim ya da zaten bu gibi şeyleri düşünmeyen insanlar olacak ama cinsellik eğitiminin çocukları daha meraklı yapacağı, cinsellik yaşını aşağı çekeceği ya da çocukları böyle dürtüsel yapacağı, dikkat bozukluğuna sebep vereceği gibi yanlış düşüncelere, gerçekten benim şaşkınlık ve gülerek okuyup dinlediğim inanmayı bırakıp artık net olan sonuçlara bakıp buradan ilerlememiz gerektiğini düşünüyorum

Nurgül Özz: Teşekkürler Rayka, şimdi biraz toplumsal cinsiyet konusunda bahsetmeye (konuşmaya) başlayalım istiyorum. Senin de çalışmalarının önemli bir

bölümü cinsiyet çeşitliliğini kapsayıcı özellik olduğu için bu konuda da bir şeyler söylemek ister misin?

Rayka Kumru: Olay bence cinsel istismarın algılanış biçimi ile alakalı, bunun içine aynı zamanda namus kavramı, bekaret kavramı gibi şeyler de dahil olunca böyle mevcut durumla karşılaşıyoruz, ama bunun haricinde cinsel istismar dediğimiz zaman, çocuğun cinsel varoluşuna oluşturulabilecek herhangi bir olumsuz etki geliyor benim aklıma. Bunun sadece fiziksel olmayabileceği gibi bizim anlayışımızla bir cinsel davranış da olmayabilir, yani şundan bahsediyorum; esasında kişinin cinsel kimliği ya da cinsel yönelimi çocukken oluşabilecek ciddi bir olumsuz etki esasında bir cinsel istismar olarak kabul edilmeli. Bu, işte onaylanmamış terapilere götürmekten veya çocuğu kendini ifade ediş biçimi sebebiyle cezalandırılmasına kadar olabilecek birçok şey, yani çocuk istismarı çerçevesinde ve cinsel istismar olarak kabul edilmesi gereken şeyler. Tabi olay yine şuraya geliyor: LGBTİQ+ çocukların varlığının kabul edilmediği bir toplumda, sen LGBTİQ+ çocukların şiddete maruz kaldığını ve bunun onların varoluşları üstünde ve bazen yaşayıp yaşamayışları üstünde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu nasıl konuşacaksın?

Nurgül Özz: Kaos GL yakın zamanda bir rapor yayınladı, 2019 yılı nefret suçları raporu. Orada bu suçlara maruz kalan bireylerin yaklaşık yüzde otuz beşini sanıyorum çocuklar oluşturuyor, özellikle eğitim ortamında maruz kaldıkları şiddet. Önümüzdeki hafta LGBTİ çocukların maruz bırakıldıkları şiddet ile ilgili Koray Başer ile de konuşmayı istiyorum. Son olarak senin eklemek istediğin bir şey var mı?

Rayka Kumru: Son olarak eklemek istediğim şey şu: Ebeveynlerin özellikle bu konularda zorlanmalarını çok iyi anlayabiliyorum. Bu güne kadar binlerce ebeveynle çalıştım, hem çok ciddi bir bilgi kirliliği var, hem Türkiye şartlarında çocuk büyütmenin, çocuğa bakım sağlamanın, çocuğa ihtiyaçlarını vermenin çok zor olduğunu görüyorum. Dolayısıyla bugün burada konuştuğumuz şeyleri böyle bir bombardıman ya da suçlama kesinlikle

değil, bunlara sadece akıllarının bir köşesinde bulundurmalarında fayda olan bir şeyler olarak bakmalarını çok isterim. Bunun dışında da söyleyeceğim şey LGBTİ çocuklar vardır, her zaman varlardı, her zaman var olmaya devam edecekler. LGBTİ çocukların olmaya hak ettikleri ve yaşamayı hak ettikleri yaşamı yaşayıp yaşamayacakları da ilk aşamada ebeveynlerin elinde, sonrasında da biraz da toplumun elinde. Bunu ne kadar çabuk, hızlı şekilde kabul edip yüreğimize sokarsak, beynimize sokarsak hem bireylerin hem de toplum sağlığı adına o kadar da önemli bir adım atmış olacağız diyorum. Bu kadar. Herkese sevgiler.

Nurgül Özz: Çok teşekkürler Rayka tekrar bize zaman ayırdığın için. Sana da çokça sevgiler. Bir sonraki bölümde psikiyatrist, Doçent Doktor Koray Başer ile cinsel kimlik çeşitliliği üzerine konuşacağız, görüşmek üzere.